

Evaluatie Passend Onderwijs

Sharon Martens
Dymphy Weerstand
Oktober 2020

Voorwoord

Jan van de Ven en Thijs Roovers

Passend voor wie?

Als de pandemie iets gedaan heeft met het primair onderwijs in de afgelopen maanden, dan is dat wel het uitvergroten van de drie grote uitdagingen waar we een jaar geleden ook al met elkaar voor stonden. Werd het steeds groter groeiende lerarentekort aanvankelijk een korte periode naar de achtergrond geduwd, sinds we begin juni onze deuren weer volledig openen grijpt het probleem van onvoldoende bevoegde collega's stevig om zich heen. Kansenongelijkheid kwam in die eerste periode van afstandsonderwijs juist volop in de aandacht. Ook in Nederland maakt het uit waar je wieg staat en welke mogelijkheden je vanaf die dag van geboorte blijkbaar krijgt om uiteindelijk te kunnen worden wie je bent. Die derde grote uitdaging is de onder druk staande onderwijskwaliteit, waarbij verschillende nationale en internationale rapporten, onderzoeken en vergelijkingen steeds dezelfde noodklok luiden.

Het is in deze tijd dat er een evaluatie van een onderwijsvernieuwing op het programma staat, die in op geen enkele school onbesproken is. Noem Passend Onderwijs in een willekeurige lerarenkamer en je hebt gegarandeerd gespreksstof voor de rest van de middag. Dat gesprek start vaak met de herinnering aan de staking in de toenmalige Amsterdam ArenA en ontwikkelt zich daarna veelal op dezelfde manier: Passend onderwijs past te vaak niet. Niet voor de leerling, niet voor zijn ouders en niet voor leraren. Om voorbij de onderbuik te komen, hield het Lerarencollectief een enquête gebaseerd op de vooraf gestelde doelstellingen om op zoek te gaan naar de vraag waarom Passend Onderwijs zo ontzettend knelt. Met ongeveer 2500 respondenten is voor ons duidelijk geworden dat Passend Onderwijs binnen de huidige systematiek nooit zal gaan passen. Of het nu gaat om handelingsverlegenheid bij leraren of snel genoeg een passende plek vinden voor zorgleerlingen, dat ga je niet oplossen met het verschuiven van een punt of komma hier-en-daar. Alles staat of valt met genoeg bevoegde collega's op de volle breedte, het uitbannen van overvolle klassen, voldoende (specialistische) handen in de klas en het kortwieken van het bureaucratische monster dat sinds de invoering gecreëerd is en mijlenver van onze school, de klas, die zorgleerling en van leraren staat. Hoe dan wel? Laten we dat vooral gaan verkennen met de mensen die de afgelopen vijf jaar de praktische uitvoering van dit beleid hebben ervaren; leraren en ouders voorop.

Jan van de Ven en Thijs Roovers
Oprichters en kwartiermakers van het Lerarencollectief

Inhoud

Voorwoord

Jan van de Ven en Thijs Roovers

Pagina 2

Hoofdstuk 1

De opdracht

Pagina 4

Hoofdstuk 2

Wat is goed passend Onderwijs?

Pagina 5

Hoofdstuk 3

*De leraar spreekt
Passen en meten - Debbie Dussel*

Pagina 7

Hoofdstuk 4

*Als ik het voor het zeggen heb..
Conclusie
Aanbevelingen*

Pagina 15

Nawoord

Sharon Martens en Dymphy Weerstand

Pagina 18

Hoofdstuk 1

De opdracht

Ruim vijf jaar passend onderwijs, een nieuw ingevoerde wet met een prachtig doel voor ogen; 'Alle kinderen een plek die past bij de onderwijsondersteuningsbehoefte'. Een doel dat niet alleen het ministerie van OC&W voor ogen heeft, maar ook álle leraren, ouders en kinderen. Het vorige stelsel, waarbinnen kinderen zogenaamde rugzakjes kregen, was volgens het kabinet niet langer houdbaar. Er was sprake van veel bureaucratie, de kosten voor extra zorg stegen explosief en veel zorg werd buiten de klas geleverd waardoor leerkrachten weinig met deze problematiek in aanraking kwamen.

Vanaf begin 2013 zijn de eerste stappen naar het nieuwe passend onderwijs gezet en vanaf 1 augustus 2014 is deze wet volledig in werking getreden.

Met passend onderwijs wil de overheid bereiken dat:

- alle kinderen een plek krijgen die past bij de
onderwijsondersteuningsbehoefte;***
- een kind naar een gewone school gaat als dat kan;***
- een kind naar het speciaal onderwijs gaat als intensieve begeleiding nodig is;***
- scholen de mogelijkheden hebben voor ondersteuning op maat;***
- de kwaliteiten en de onderwijsbehoefte van het kind bepalend zijn, niet de
beperkingen;***
- kinderen niet meer langdurig thuis komen te zitten, omdat er geen passende
plek is om onderwijs te volgen.***

Bij de invoering van deze wet kwam er veel kritiek vanuit het onderwijsveld; het merendeel van de leraren gaf aan dat het stelsel nog onvoldoende uitgewerkt was om tot daadwerkelijke invoering over te gaan. Het nieuwe stelsel invoeren zou ten koste gaan van álle kinderen, aldus de leraren.

Nu, ruim vijf jaar later, staat de evaluatie van passend onderwijs op de agenda van de Tweede Kamer. Zijn de beoogde doelen behaald? Hebben alle kinderen een passende plek? Worden kinderen minder naar het speciaal onderwijs verwezen? Is er sprake van minder bureaucratie? Kunnen ouders de weg naar ondersteuning beter vinden?

Middels een enquête (bijlage 1) hebben 2484 collega's uit het primair onderwijs aangegeven wat passend onderwijs volgens hen is, hoe zij dit in de dagelijkse praktijk ervaren en hoe zij denken over de toekomst van passend onderwijs.

Hoofdstuk 2

Wat is goed passend onderwijs?

Een greep uit de reacties van de respondenten op de vraag 'Goed passend onderwijs is volgens mij..'

"Een plek waar iedere leerling op zijn eigen niveau kan werken met alle hulp die het kind nodig heeft."

"Onderwijs, waarin je tijd hebt om álle kinderen te zien en passend kunt begeleiden in hun onderwijs-/leerproces."

"De mogelijkheid hebben om elk kind het onderwijs te bieden dat hij/zij nodig heeft en daar in middelen en/of handen in gefaciliteerd worden als leerkracht."

"Iets wat ik me moeilijk kan voorstellen. Het idee is goed, de uitwerking minder. Het lijkt meer op een bezuinigingsmaatregel dan op een manier om iedereen mee te laten doen. Passend voor de portemonnee van de overheid, zeker niet passend voor de leerlingen."

"Dat kinderen onderwijs krijgen op eigen niveau in een kleine groep."

"Een aanbod hebben voor de meeste kinderen, voor enkelen een andere, professionele oplossing."

"Voor ieder kind een passende plek én voldoende tijd/mankracht voor de leerlingen."

"Dat een kind mag groeien in zijn eigen tempo, zonder dat hij of de school daarop afgerekend wordt. Dat school, leerkracht, leerling en ouders laagdrempelig toegang hebben tot experts om mee te kijken en/of te denken en extra handen te bieden. Dat schoolgebouwen zo ingericht zijn dat er ruimte is om met kinderen apart te werken, waar kinderen uit kunnen razen of juist even tot rust kunnen komen."

"Dat ik als leerkracht daadwerkelijk een kind kan begeleiden. Dat kan ik nu niet alleen. Dat er ruimte, middelen, tijd en geld is om deze zorg te kunnen bieden."

"Dat kinderen onderwijs krijgen op eigen niveau in een kleine groep."

“Als je een leerling voldoende aandacht, begeleiding en uitdaging kunt bieden zodat hij zich optimaal kan ontwikkelen.”

“Kleine klassen met genoeg handen waarbij er kinderen onderwijs krijgen die allerlei soorten zorg nodig hebben. Door de kleine groepen en vele handen kan ieder kind krijgen wat hij/zij nodig heeft, binnen een afspiegeling van de maatschappij.”

“Genoeg TIJD of EXTRA HANDEN in de klas om IEDER kind te begeleiden daar waar nodig is voor hun ontwikkeling. Op leergebied, sociaal gebied of op een ander vlak (ontdekken talenten).”

“Op maat ondersteuning/aanpassingen daar waar nodig is. Thuisnabij onderwijs. Met daarbij de kanttekening dat ‘de groep’ niet mag ‘lijden’ onder 1 (of meerdere) leerlingen. Speciale voorzieningen zoals SO/SBO blijven nodig. De ondersteuning/aanpassingen/voorzieningen mogen niet afhankelijk zijn van de plaats waar je woont (SWV/ gemeente).”

“Een passend onderwijsaanbod dat het beste uit iedere leerling haalt. Een gelijkWAARDIG (dus niet persé gelijk) aanbod voor iedereen.”

“Zorg en aandacht voor álle kinderen, inclusief.”

“Ieder kind optimaal kunnen helpen. De expertise, tijd en middelen daarvoor hebben als leerkracht zijnde. Daarnaast denk ik dat het SWV weg kan (regie bij de scholen in de regio) De SWV brengen (in mijn regio) meer regeldruk en gedoe dan dat ze opleveren.”

Na het lezen van de reacties kunnen we vaststellen dat er enerzijds een divers beeld wordt geschetst; er is geen consensus over ‘de afspiegeling van de maatschappij in één klas’ versus ‘regulier onderwijs waar het kan, speciaal onderwijs waar het moet’.

Anderzijds vormt zich tegelijkertijd een breed gedragen kreet om hulp. De respondenten geven aan dat zij onvoldoende in staat zijn álle kinderen dat te bieden waar zij behoefte aan hebben. De klassen zijn te groot, er zijn onvoldoende handen in de klas, er is onvoldoende expertise in de school zelf en extra ondersteuning vragen vergroot de werkdruk door het vele papierwerk. Daarnaast wordt er veelvuldig aangegeven dat er grote verschillen zijn tussen de verschillende samenwerkingsverbanden en dat de wegen tot extra ondersteuning veelal niet makkelijk/ eenvoudig zijn.

Het onderwerp ‘passend onderwijs’ roept veel op bij de respondent, de wil om passend onderwijs, zoals het ooit bedacht is, vorm te geven is er zeker. De respondent voelt zich echter onmachtig. Met de huidige middelen is het een niet te verwezenlijken taak. In een peiling op de website van het Lerarencollectief (www.lerarencollectief.nl) geeft 82% van de respondenten zelfs aan helemaal geen vertrouwen meer te hebben in een verdere uitwerking van passend onderwijs.

Hoofdstuk 3

De leraar spreekt

In september 2020 hebben 2484 mensen uit het onderwijs aan de oproep van het Lerarencollectief gehoor gegeven door een enquête via Google Forms in te vullen.

De socio-demografische gegevens laten zien dat de groep respondenten een representatieve weergave is van de groep mensen die in het onderwijs werkzaam is.

In afbeelding 1 is af te lezen dat het grootste deel van de respondenten van het vrouwelijk geslacht is (89%).

1. Ik ben een...

[Meer details](#)

Man	276
Vrouw	2206
Anders	2

Afbeelding 1

Afbeelding 2 geeft de verdeling van de functies van de respondenten weer. Het grootste deel (84%), is werkzaam als leerkracht.

2. Mijn hoofdfunctie is:

[Meer details](#)

Leerkracht	2093
Intern Begeleider	207
Remedial Teacher	17
Ambulant Begeleider	35
Andere	132

Afbeelding 2

In afbeelding 3 is te zien dat de meeste respondenten al in het onderwijs werkten vóórdat de wet op passend onderwijs werd ingevoerd (87%).

3. Ik werk in het onderwijs...:

[Meer details](#)

Al voordat de invoering van d...	2170
Nadat de Wet op Passend On...	314

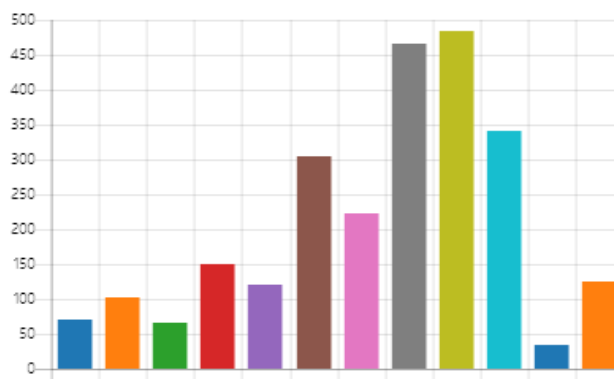
Afbeelding 3

Afbeelding 4 laat zien dat de meeste respondenten respectievelijk uit de provincies Zuid- en Noord-Holland komen, gevolgd door de provincies Noord-Brabant en Gelderland.

4. Ik werk in de provincie:

[Meer details](#)

● Groningen	71
● Friesland	102
● Drenthe	65
● Overijssel	151
● Flevoland	120
● Gelderland	305
● Utrecht	222
● Noord-Holland	465
● Zuid-Holland	485
● Noord-Brabant	340
● Zeeland	33

Afbeelding 4

De schoolgegevens laten zien in welk type onderwijs de respondent werkzaam is en hoe groot de school is waar hij/ zij werkt. Afbeelding 5 geeft weer dat de meeste respondenten in het regulier basisonderwijs werken (90%).

5. Ik werk op een school voor:

[Meer details](#)

● Basisonderwijs	2230
● Speciaal basisonderwijs	99
● Speciaal onderwijs	80
● Ik werk op meerdere scholen.	75

Afbeelding 5

In afbeelding 6 is te zien is dat de meeste respondenten werken op een middelgrote (40%) tot grote (40%) school.

6. Het leerlingenaantal op mijn school is:

[Meer details](#)

● Minder dan 100 leerlingen	177
● 101-250 leerlingen	1005
● 251-500 leerlingen	996
● Meer dan 500 leerlingen	224
● Ik werk op meerdere scholen.	82

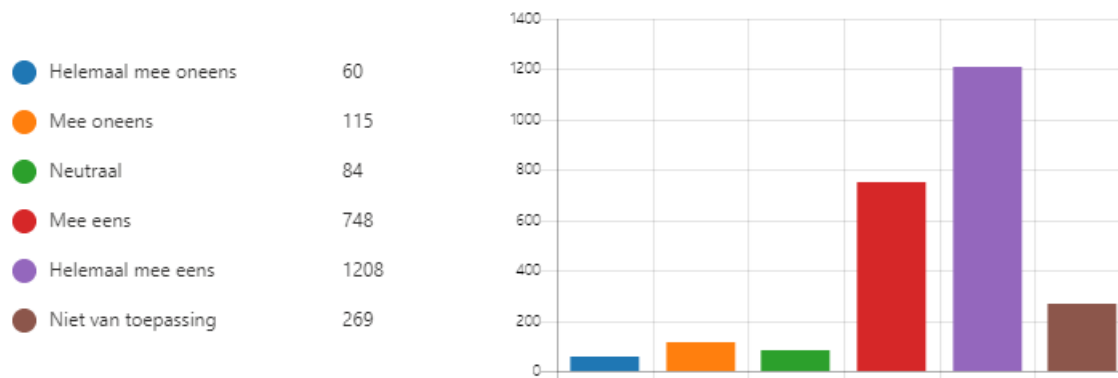

Afbeelding 6

De socio-demografische en schoolgegevens geven de achtergrond en de schoolsituatie van de respondent weer. Veel belangrijker is nog hoe de respondenten het werken in de school en in de klas ervaren. Uit afbeelding 7 valt af te lezen dat de respondenten aangeven dat hun werk veranderd is door de invoering van passend onderwijs (mee eens 30%, helemaal mee eens 49%)

9. Mijn werk is veranderd door de invoering van Passend Onderwijs

[Meer details](#)

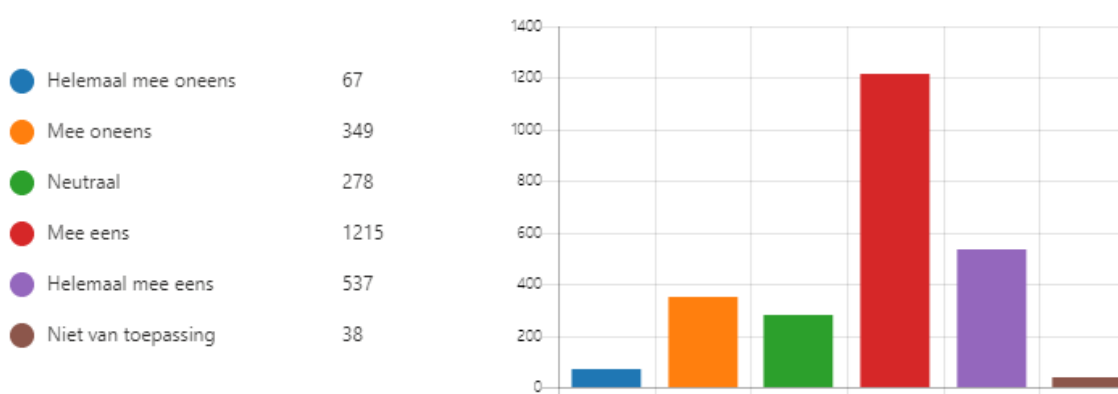

Afbeelding 7

Bijna driekwart van de respondenten geeft aan zich handelingsverlegen te voelen als het gaat om zorgleerlingen (mee eens 49%, helemaal mee eens 22%). Handelingsverlegenheid houdt in dat een leraar niet weet hoe te handelen en/ óf niet genoeg tijd, ruimte of tools heeft om aan de behoeften van de leerling dan wel alle leerlingen te voldoen.

10. Ik voel mij in de klas/ school handelingsverlegen als het gaat om zorgleerlingen.

[Meer details](#)

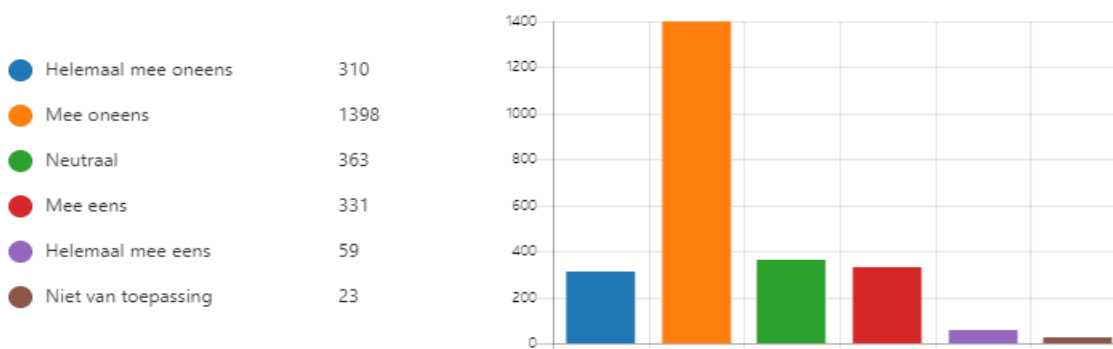

Afbeelding 8

Eén van de doelstellingen van passend onderwijs is dat er voor elke leerling ondersteuning op maat georganiseerd wordt. Uit afbeelding 9 is af te lezen dat het overgrote deel van de respondenten (69%) aangeeft dat het hen/ de school niet lukt passende zorg te regelen voor de zorgleerlingen (mee oneens 56%, helemaal mee oneens 12%).

11. Ik kan als leerkracht/ school voor zorgleerlingen passende zorg regelen.

[Meer details](#)

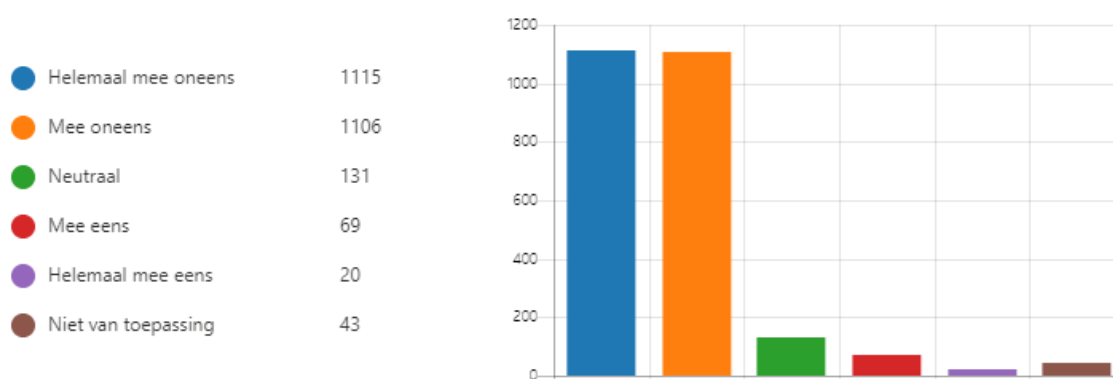

Afbeelding 9

Daarnaast geeft een nog groter deel van de respondenten (89%) aan dat het hen/ de school niet snel genoeg lukt een passende plek voor zorgleerlingen die vastlopen te regelen (mee oneens 45%, helemaal mee oneens 45%). In figuur 10 is duidelijk te zien dat een zeer gering aantal respondenten de optie 'mee eens' of 'helemaal mee eens' heeft gekozen.

12. Ik kan als leerkracht/ school voor zorgleerlingen die vastlopen snel genoeg een passende plek regelen.

[Meer details](#)

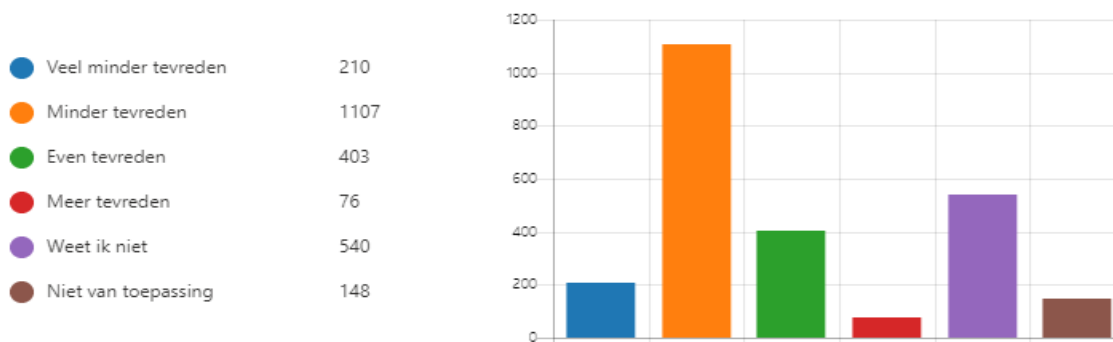

Afbeelding 10

Passend onderwijs gaat niet alleen leerlingen en leraren aan, maar natuurlijk ook de ouders van deze leerlingen. De meeste respondenten (45%) geven aan dat ouders minder tevreden zijn.

13. Sinds de invoering van Passend Onderwijs zijn ouders bij mij op school wat betreft de zorg aangaande hun kind:

[Meer details](#)

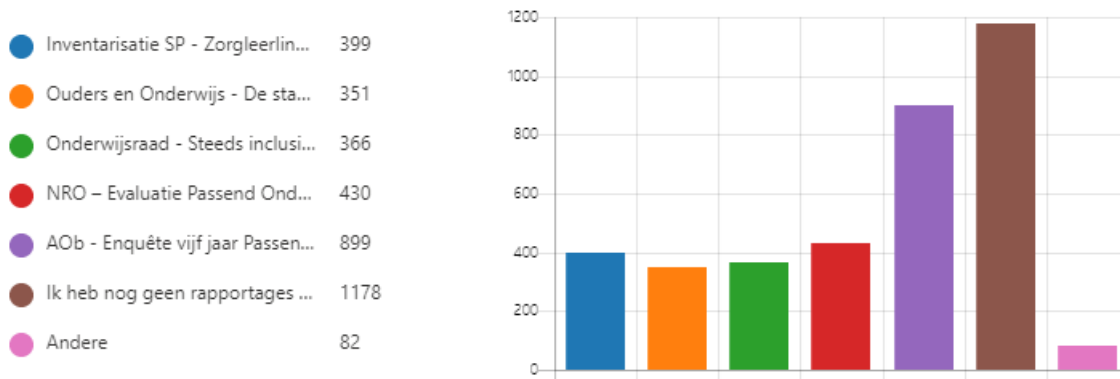

Afbeelding 11

De respondenten geven aan de volgende rapporten aangaande passend onderwijs gelezen te hebben. Het grootste gedeelte van de respondenten (47%) heeft geen enkel rapport gelezen.

8. Ik heb kennisgenomen van de volgende rapportages:

[Meer details](#)

Afbeelding 12

Kijkend naar de doelen van passend onderwijs kunnen we op basis van voorgaande uitkomsten vaststellen dat passend onderwijs nog niet gebracht heeft wat het had moeten doen.

Om een en ander toe te lichten een resumé per doel van de Wet op Passend Onderwijs.

*Met passend onderwijs wil de overheid bereiken dat:

alle kinderen een plek krijgen die past bij de onderwijsondersteuningsbehoefte.

Het grootste deel van de respondenten voelt zich handelingsverlegen aangaande de zorgleerlingen; de respondent geeft daarmee aan niet te weten hoe te handelen en/ of niet genoeg tijd, ruimte of tools te hebben om aan de behoeften van de leerling dan wel alle leerlingen te voldoen (vraag 10). Bij vraag 11 en 12 in de enquête geeft het merendeel van de respondenten aan geen passende zorg/ niet snel genoeg een passende plek te kunnen regelen voor zorgleerlingen. Dit geeft aan dat men onvoldoende kan aansluiten bij de onderwijsbehoeften van de leerling. Bij de opmerkingen bij vraag 7 (Goed passend onderwijs is...) geven de respondenten aan onvoldoende te kunnen aansluiten bij de vele verschillende zorgvragen, dat men soms niet genoeg kennis heeft op dit gebied, maar ook dat passende zorg voor de leerlingen welke niet als zorgleerling gelabeld zijn ook een schaars goed is; de respondent geeft aan handen tekort te hebben om alle leerlingen passend onderwijs te bieden.

*Met passend onderwijs wil de overheid bereiken dat:

een kind naar een gewone school gaat als dat kan.

Bijna driekwart van de respondenten geeft in de enquête bij vraag 10 aan handelingsverlegen te zijn aangaande de zorgleerlingen. Bij vraag 11 geeft een ruime meerderheid aan onvoldoende passende zorg voor de zorgleerlingen te kunnen regelen. De opmerkingen bij vraag 7 (Goed passend onderwijs is...) laten zien dat de respondenten te maken hebben met grote groepen met veel verschillende zorgvragen waardoor niet bij elke leerling aangesloten kan worden aan de onderwijsbehoeften. De respondenten hebben niet een gelijkluidende mening over 'de samenleving in één klas'.

*Met passend onderwijs wil de overheid bereiken dat:

een kind naar het speciaal onderwijs gaat als intensieve begeleiding nodig is.

Bijna 90 % van de respondenten geeft in de enquête bij vraag 12 aan dat het snel genoeg regelen van een passende plek onvoldoende lukt. De opmerkingen bij vraag 7 (Goed passend onderwijs is...) laten zien dat de respondenten een hoge werkdruk ervaren bij het zoeken naar en het regelen van een passende plek. Een deel van de respondenten geeft aan verschillen te ervaren binnen de verschillende samenwerkingsverbanden en dat het kunnen vinden van een passende plek soms plaats- en samenwerkingsverband gebonden is. De respondenten hebben niet een gelijklopende mening over 'regulier onderwijs waar het kan, speciaal waar het moet'.

*Met passend onderwijs wil de overheid bereiken dat:

scholen de mogelijkheden hebben voor ondersteuning op maat.

Bijna driekwart van de respondenten geeft in de enquête bij vraag 10 aan handelingsverlegen te zijn aangaande de zorgleerlingen. Bij het beantwoorden van vraag 7 (Goed passend onderwijs is...) geeft een grote groep respondenten aan onvoldoende handen te hebben in de klas of een te grote groep te hebben om aan leerlingen ondersteuning op maat te bieden. Daarnaast wordt er aangegeven dat er voor bepaalde zorgvragen onvoldoende kennis in de school is en (het regelen van) expertise de werkdruk opdrijft. Uit de antwoorden komt unaniem naar voren dat de respondenten wel ondersteuning op maat willen bieden.

*Met passend onderwijs wil de overheid bereiken dat:

***de kwaliteiten en de onderwijsbehoefte van het kind bepalend zijn,
niet de beperkingen.***

De enquête bevat geen vragen die informatie geven over welke factor de inhoud van het onderwijs bepaalt. De opmerkingen bij vraag 7 (Goed passend onderwijs is...) vertellen wel dat een grote groep respondenten zich tekort voelt schieten door de grote groep, het grote aantal zorgleerlingen en daarom het onderwijs niet zo kan vormgeven als zij dat graag zouden willen doen.

*Met passend onderwijs wil de overheid bereiken dat:

***kinderen niet meer langdurig thuis komen te zitten,
omdat er geen passende plek is om onderwijs te volgen.***

In de enquête zijn geen vragen opgenomen over langdurig thuiszittende leerlingen. De opmerkingen bij vraag 7 (Goed passend onderwijs is...) geven wel aan dat de weg naar een passende plek lang duurt en dat de respondenten forse problemen bij de leerlingen zien ontstaan.

Passen en meten

Debbie Dussel

Als je mijn klas binnenkomt en even gaat zitten om te kijken naar mijn lessen, dan valt J. je al snel op. J. zit aan een tafeltje vooraan. Tijdens mijn uitleg roept hij door de klas wat hem te binnenschiet en nog voor we aan de opdrachten beginnen geeft hij aan dat hij er toch helemaal niets van snapt en vindt dat hij het niet kan.

J heeft een mini-timetimer op zijn tafel en een kaart waarop het beertje laat zien in welke stappen je een taak uitvoert. Zijn weektaak is aangepast en iedere dag nemen we de weektaak met zijn tweeën door. Bij vrijwel iedere les krijgt J. ondersteuning aan de instructietafel. Ik coach hem op het proces en probeer de taken zo op te delen dat hij succeservaringen beleeft. Elke succeservaring vieren we met een sticker. J. heeft een niet Nederlandstalige achtergrond, een laag IQ en veel concentratieproblemen. Zijn gedrag is soms lastig. Zo heeft hij de afgelopen periode regelmatig spullen gestolen, zowel op school als thuis. Hij kan niet uitleggen waarom. Vol overgave stort hij zich op andere kinderen en spelsituaties en komt dan regelmatig onbedoeld in conflictsituaties terecht. Wanneer ik voor de klas sta, al zijn werk structureer en alle pauzes mee naar buiten ga, heeft hij een fijne dag. Hij begint en eindigt de dag met een flinke knuffel. Gedurende de dag wordt dit afgewisseld met boosheid, tranen en soms met vliegende stoelen.

J. is één van de leerlingen in mijn klas die meerdere problemen heeft. In deze klas zijn er in elk geval drie leerlingen die op enige wijze verbonden zijn met een instantie die ze thuis en op school helpt met gedrag en opvoeding. Tenminste de helft van mijn klas heeft op enige wijze extra zorg nodig. De groep heeft veel onrust gekend en is niet altijd een veilige omgeving geweest voor de leerlingen. Wat J. nodig heeft kan ik hem dan soms ook niet bieden. En dat geldt ook voor andere leerlingen in mijn klas.

Na tien jaar passend onderwijs ken ik de adviezen inmiddels. De adviezen gaan over extra uitleg, maatwerk in schooltaken en structuur in de klas. Ik verwerk ze al standaard in mijn pedagogisch klimaat en mijn aanpak. Iedere leerling houdt van rust in de klas. Iedere leerling vindt het fijn als de leerdoelen helder zijn en er een duidelijke weektaak is. Iedere leerling heeft behoefte aan handvatten om met andere leerlingen en tegenslagen om te gaan. Ik heb geleerd om te kijken naar de belemmerende en stimulerende factoren en de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Ik kijk ook naar het leerproces van de leerling en zoek de samenwerking met ouders en leerlingen bij het opstellen van een individueel handelingsplan.

Zo kreeg J. een periode van 10 weken een coach voor 2x per week. Deze coach zou samen met hem werken aan begrijpend lezen en het doorlopen van de stappen (beertjes van Meichenbaum). Na 30 minuten kwam de begeleidster naar mij toe, want hij luisterde niet. 15 minuten later kon ik weer verder met de les. Tijdens het tweede moment was de begeleidster aan het voetballen buiten; dat had hij zo nodig. Na 6 weken volgde er een tussenevaluatie met het samenwerkingsverband. Ik deelde de tafel met inmiddels 10 mensen inclusief leerplichtambtenaar, want de leerling miste ook veel lestijd. Zoveel mensen en zoveel geld aan één tafel. De conclusie van deze gezamenlijke groep was dat het doel te hoog was opgesteld. Eén van de mensen aan tafel suggereerde dat de leerling wellicht ADHD heeft. Iets waarvan moeder omhoog sprong; ze heeft tenslotte al meermaals aangegeven dat dat geen bespreekbaar onderwerp is.

Na deze bijeenkomst ben ik murw en boos. Had mij twee keer één uur per week gegeven met J. en het was anders geweest. Zijn moeder is boos, want ze denkt dat de school iets heeft gezegd over ADHD; de moeder waarmee ik het afgelopen jaar al 3 gesprekken heb gehad om samen met haar en J. een plan op te stellen, tussentijds te evalueren en bij te stellen.

Na deze evaluatie open ik het groeidocument en zie 12 pagina's tegemoet waarin ik wéér moet invullen wat de belemmerende en stimulerende factoren zijn. Wat alle uitslagen zijn en wat we allemaal hebben gedaan. Veel vragen over hoe ik naar de leerling kijk. Het kost mij drie uur om dit goed in te vullen. Ik hoop dat het dit keer goede begeleiding oplevert.

Als leraar heb ik steeds meer tools tot mijn beschikking en de nodige kennis opgedaan de afgelopen jaren. Onder meer door zelf onderzoek te doen, door te lezen, door te professionaliseren, maar vooral door proefondervindelijk te ervaren wat werkt. Ik mis tijd en ruimte om de leerlingen de aandacht te geven die ze verdienen, óók de leerlingen die minder aandacht vragen dan J. De weg naar gerichte hulp is lang en moeilijk. Daardoor komt de hulp voor de leerlingen vaak te laat en heb ik veel leerlingen naar het speciaal onderwijs zien verdwijnen die anders hadden kunnen blijven.

Het systeem rondom passend onderwijs knelt, kraakt en piept aan alle kanten. Leraren voelen zich handelingsverlegen, het aantal thuiszitters blijft oplopen. We zijn veel expertise en daarmee kwaliteit verloren door de uittocht van specialisten tijdens de invoer. Passend onderwijs, past niet.

Ik zou graag willen dat de drempels in het systeem geslecht werden. Een orthopedagoog in de school die kan screenen en de eerste hulp kan bieden zonder dat er een label op een leerling komt. Samen met de ouders, het kind en de leraar een goed plan opstellen en evalueren. Ontschotting in het systeem zou helpen bij de administratieve druk en kortere lijntjes. Begeleiders die mailen om informatie vraag ik nu op school. Kom maar kijken in plaats van een verslag op te vragen. Je bent welkom in mijn klas waar ik mijn best doe om een fijn, warm pedagogisch klimaat te creëren waarin ALLE leerlingen goed kunnen leren. Elk kind doet ertoe, elk kind heeft recht op goed onderwijs en elk kind verdient een passend plekje. Wanneer elk kind mee kan doen, dan pas is passend onderwijs geslaagd.

Foto: Carla Desain

Hoofdstuk 4

Als ik het voor het zeggen heb..

Een greep uit de reacties van de respondenten op de vraag 'Als ik het voor het zeggen heb..'

"Zorgen voor meer geld/hulp/materialen in de klassen. In mijn eentje ben ik niet in staat om alle leerlingen passend onderwijs te bieden."

"Traject van verwijzen versnellen, kleinere klassen, meer handen in de klas om het onderwijs passend te krijgen."

"Beter luisteren naar de leerkrachten wat zij en de leerling nodig hebben en dit dan ook organiseren. En als een school dat niet kan bieden kijken waar de leerling wel past. Nu moeten we nog dit en dat proberen, maar zonder echte expertise of opgeleide mensen voor de aanpassing."

"Veel meer aandacht, tijd en geld hebben voor het inzetten van de expertises van derden. Uit willen gaan van dat wat wel kan, zonder dat daar op bezuinigd wordt. Dit in de breedste zin van het woord. Dus zowel gezien vanuit de school als vanuit de leerkracht dan wel vanuit de leerling."

"Doorstroom so/sbo makkelijker maken en meer leerlingen toelaten."

"Doen wat daadwerkelijk het uitgangspunt was: de expertise en ondersteuning vanuit het speciaal onderwijs de reguliere scholen in. Dus meer handen in de klas, meer begeleiding voor zorgleerlingen."

"Veel meer expertise inzetten. Trajecten en verwijzingen eenvoudiger maken. Meer "externe" ondersteuning inzetten."

"Ik kan het individuele kind prima passend onderwijs bieden, maar het gaat zeer zwaar ten koste van de rest."

"Regulier waar het kan, speciaal waar het moet. Ik merk dat het nu soms veel te lang duurt voordat een leerling richting een passende plek kan gaan. Ik werk in de bovenbouw en kinderen worden dan pas doorverwezen terwijl situaties soms al jaren spelen. Dit zou echt sneller moeten. Ik vind het goed dat leerlingen waarbij het kan ook kunnen blijven op het reguliere onderwijs."

"Ermee stoppen en weer teruggaan naar de oude situatie van voor passend onderwijs."

"Meer geld en mankracht beschikbaar willen hebben."

“Samenwerkingsverbanden opheffen, geld direct naar scholen. Meer scholen met én regulier én speciaal onderwijs in één gebouw.”

“Het geld verdelen tussen de scholen in een regio. Een SO of SBO school kan helpen (kennis) en de functie waarnemen die nu bij het SWV ligt.”

“Veel geld stoppen in kleinere klassen zodat op een gezonde manier een groep kinderen die extra begeleiding of zorg nodig hebben op de school kunnen zijn en goed les kunnen krijgen.”

“De klassen kleiner maken. De doorverwijzing naar speciaal onderwijs makkelijker te maken door te vertrouwen op de deskundigheid van de leerkracht. Als leerlingen met speciale zorg binnen de reguliere school blijven, je ook echt een paar extra handen in de klas krijg. Dan alleen maar papierhandel en adviezen.”

“Meer handen en ondersteuning in de klas. De focus ligt nu teveel op kinderen die zorg hebben. Wij kunnen het niet altijd bieden, waardoor er teveel tijd om gaat zitten. Kinderen die 'gewoon' mee komen, krijgen daardoor niet de aandacht die ze verdienen.”

“De groepsgrootte en middelen/bemensing zo aanpassen dat je het ook waar kán maken. Op papier is het mooi bedacht, maar in de praktijk zoals het nu gaat is het niet haalbaar. Het gaat nu ten koste van de reguliere leerling die niet meer het onderwijs krijg waar hij/zij recht op heeft, omdat de leerkracht zijn/haar handen vol heeft aan de zorgleerlingen.”

“De leerling centraal blijven stellen, maar hierin scholen voldoende faciliteren. Meer handen in de klas! Kleinere klassen. Maak het onderwijs weer aantrekkelijk.”

Conclusie

In dit onderzoek is middels een enquête onderzocht wat leraren primair onderwijs verstaan onder passend onderwijs, hoe zij dit in de dagelijkse praktijk ervaren en hoe zij vinden dat passend onderwijs zich verder moet ontwikkelen in de toekomst.

Uit de antwoorden op de enquête is gebleken dat ruim driekwart van de respondenten aangeeft dat hun werk door de invoering van passend onderwijs is veranderd. Bijna 70% van de respondenten kan onvoldoende passende zorg voor de zorgleerlingen regelen en 89% geeft aan dat zij een passende plek voor zorgleerlingen die vastlopen niet snel genoeg geregeld krijgen. Bijna driekwart van de respondenten geeft aan handelingsverlegen te zijn in de klas; de respondent geeft daarmee aan niet te weten hoe te handelen en/ of niet genoeg tijd, ruimte of tools te hebben om aan de behoeften van de leerling dan wel alle leerlingen te voldoen.

De vraag naar een beschrijving van passend onderwijs roept veel op bij de respondent; de ene respondent antwoordt vanuit een onmachtig gevoel en geeft aan dat het een grote mislukking is en we weer terug moeten naar het oude systeem. Een ander geeft een beschrijving waarin naar voren komt dat elke leerling een plek verdient waar hij/ zij de aandacht krijgt die hij/ zij verdient en waar hij/ zij zich optimaal kan ontwikkelen. Weer een ander richt zich op het onderwijssysteem door aan te geven dat passend onderwijs alleen mogelijk is in een kleinere klas met meer expertise in de school. Een alles vattende omschrijving is dat de respondenten élk kind, ongeacht de plek waar hij/ zij zit, gelijkwaardig willen ondersteunen in hun ontwikkeling in de breedste zin van het woord.

De enquête sluit af met een aanvulzin: 'Als ik het voor het zeggen heb..'. De antwoorden van de respondenten variëren van een helder statement dat passend onderwijs mislukt is en men terug moet gaan naar het oude systeem tot uitspraken als dat passend onderwijs heel mooi kan zijn als de juiste voorwaarden aanwezig zijn. Een alles vattende omschrijving is dat de respondent, los van elk systeem, een duidelijke kreet om hulp laat horen: de basis om goed onderwijs te geven is niet op orde, laat staan goed passend onderwijs.

Samenvattend kan geconcludeerd worden dat passend onderwijs een mooie gedachte is, maar dat de basis om goed passend onderwijs te geven onvoldoende staat; de klassen zijn te groot, er is onvoldoende ondersteuning in de klas, er is onvoldoende expertise binnen de school en er zijn onvoldoende middelen binnen de muren van de school om passend onderwijs vorm te geven. De leraar haalt het uiterste uit zichzelf, maar gaat elke dag met een onvoldaan gevoel naar huis. Kortom, het is gewoonweg niet haalbaar op deze wijze. De werkdruk en het gevoel van onvermogen groeien en een burn-out loert om de hoek.

Terugkijkend kunnen wij concluderen dat de basis om passend onderwijs in te voeren nooit op orde is geweest. Dat maakt dat passend onderwijs ook nooit een eerlijke kans heeft gekregen. De basis op orde krijgen lukt niet met enkele accentverschuivingen binnen het huidige stelsel. Om de basis op orde te krijgen moeten er ingegrepen gedaan worden in het stelsel als geheel waarbij de aanpak van het lerarentekort absoluut voorwaardelijk is.

Aanbevelingen

Om de basis op orde te krijgen:

Investeer in genoeg bevoegde collega's, extra handen en expertise in de klas en hanteer een maximale groepsgrootte.

Aangaande passend onderwijs:

Geef leraren en hun schoolteam veel meer zeggenschap en middelen direct op schoolniveau om beter passend onderwijs op hun eigen school te regelen en onnodige bureaucratie tegen te gaan, laat een samenwerkingsverband hooguit een middel zijn en geen doel op zich.

Nawoord

Sharon Martens en Dymphy Weerstand

Op 1 augustus 2020 jl. benoemd als lid van de lerarenraad van het Lerarencollectief en dan direct zo'n groot en belangrijk dossier op je bordje, ga er maar aan staan! Met veel plezier hebben wij deze klus opgepakt. Ondanks de afstand en de beperkte tijd, naast een gezin en een gewone werkweek, hebben we elkaar via Microsoft Teams goed weten te vinden en fijn samengewerkt binnen dit dossier.

We zijn van start gegaan met een verdieping in wat er allemaal al voor handen was binnen dit dossier. Vele uren lezen later kwamen we samen tot het idee om zelf een enquête uit te zetten onder leraren. Een neutraal opgezette enquête om te peilen wat passend onderwijs volgens de leraar is, hoe passend onderwijs ervaren wordt in de klas/ school en hoe leraren vinden dat we verder moeten op dit gebied. We wilden met de enquête vooral meten hoe passend onderwijs ervaren wordt en daarna middels gesprekken de diepte in gaan.

Naar aanleiding van ons eerste bericht over passend onderwijs op Facebook nam Marieke Boon van Ouders & Onderwijs contact met ons op. Wellicht konden we samen optrekken binnen dit dossier. Vanuit een kort berichtje op Facebook zijn we uiteindelijk gekomen tot het opzetten van een gezamenlijk online event op 7 oktober aanstaande. Deze avond worden de rapporten over passend onderwijs van NRO, de Onderwijsraad, Ouders & onderwijs en het Lerarencollectief gepresenteerd. Vervolgens kunnen 50 ouders en 50 leraren in gesprek met acht leden van de Tweede Kamer over deze rapporten en de toekomst van passend onderwijs. Dé plek om aan te geven waar wij, als leraren of als ouders, nou zo tegen aanlopen en hoe wij denken dat het nog beter kan. Want.. onder de streep willen we allemaal hetzelfde: goed onderwijs en een fijne plek voor álle kinderen!

Terugkijkend op de afgelopen weken zijn we trots op wat we neergezet hebben. De leraren in het primair onderwijs hebben hun stem kunnen laten horen en we zijn blij dat er zoveel gehoor is gegeven aan het invullen van de enquête, dat leraren ondanks de hoge werkdruk, de tijd en de moeite hebben genomen mee te denken binnen dit dossier. Het signaal van de leraar is duidelijk:

‘wij willen écht wel, maar de basis om dit goed te doen is niet op orde’.

Wij zetten ons graag in om de leraar te vertegenwoordigen. Laten we samen op deze voet verder gaan. Ondanks het gevoel dat we soms echt niet of onvoldoende gehoord of begrepen worden, blijven we ons inzetten voor een beter aanzien van ons vak, voor een verbetering van het stelsel waarbinnen we werken, voor ónze leerlingen. We verenigen ons en laten horen hoe de dingen anders of beter kunnen. We gaan het gesprek aan en stellen ons hierbinnen constructief denkend op. We gaan ervoor!

Sharon Martens & Dymphy Weerstand

Bijlage 1

De enquête

Enquête Evaluatie Passend Onderwijs

* Vereist

Aanleiding

Op 1 augustus 2014 werd de Wet op Passend Onderwijs ingevoerd.
Eind van dit jaar wordt Passend Onderwijs geëvalueerd in de Tweede Kamer.

Als Lerarencollectief willen we namens de leraar aangeven hoe wij Passend Onderwijs ervaren en aanbevelingen doen voor de toekomst. Daarom vragen we jou onderstaande enquête in te vullen. Lid of geen lid, de enquête staat open voor iedereen. Leden kunnen daarnaast nog aanvullende opmerkingen maken op de ledenomgeving van de website van het Lerarencollectief.

Vul de enquête in en stuur de link door naar je collega's. Hoe meer respondenten, hoe beter de stem van de leraar vertegenwoordigd wordt.

Namens de Lerarenraad,
Sharon Martens & Dymphy Weerstand

1. Ik ben een... *

- ☐ Man
- ☐ Vrouw
- ☐ Anders

2. Mijn hoofdfunctie is: *

- ☐ Leerkracht
- ☐ Intern Begeleider
- ☐ Remedial Teacher
- ☐ Ambulant Begeleider

☐

Andere

3. Ik werk in het onderwijs...: *

- ☐ Al voordat de invoering van de Wet op Passend Onderwijs op 1 augustus 2014 is ingegaan.
- ☐ Nadat de Wet op Passend Onderwijs is ingegaan op 1 augustus 2014.

4. Ik werk in de provincie: *

- ☐ Groningen
- ☐ Friesland
- ☐ Drenthe
- ☐ Overijssel
- ☐ Flevoland
- ☐ Gelderland
- ☐ Utrecht
- ☐ Noord-Holland
- ☐ Zuid-Holland
- ☐ Noord-Brabant
- ☐ Zeeland
- ☐ Limburg

5. Ik werk op een school voor: *

- ☐ Basisonderwijs
- ☐ Speciaal basisonderwijs
- ☐ Speciaal onderwijs
- ☐ Ik werk op meerdere scholen.

6. Het leerlingenaantal op mijn school is: *

- ☐ Minder dan 100 leerlingen
- ☐ 101-250 leerlingen
- ☐ 251-500 leerlingen
- ☐ Meer dan 500 leerlingen
- ☐ Ik werk op meerdere scholen.

7. Goed Passend Onderwijs is volgens mij...:

8. Ik heb kennisgenomen van de volgende rapportages:

- ☐ Inventarisatie SP - Zorgleerlingen in het nauw (augustus 2020)
- ☐ Ouders en Onderwijs - De staat van de ouder (juni 2020)
- ☐ Onderwijsraad - Steeds inclusiever (juni 2020)
- ☐ NRO – Evaluatie Passend Onderwijs (mei 2020)
- ☐ AOb - Enquête vijf jaar Passend Onderwijs (juni 2019)
- ☐ Ik heb nog geen rapportages gelezen.

☐

Andere

9. Mijn werk is veranderd door de invoering van Passend Onderwijs *

Vul in 'niet van toepassing' als je ná 1 augustus 2014 in het onderwijs bent begonnen.

- ☐ Helemaal mee oneens
- ☐ Mee oneens
- ☐ Neutraal
- ☐ Mee eens
- ☐ Helemaal mee eens
- ☐ Niet van toepassing

10. Ik voel mij in de klas/ school handelingsverlegen als het gaat om zorgleerlingen. *

- ☐ Helemaal mee oneens
- ☐ Mee oneens
- ☐ Neutraal
- ☐ Mee eens
- ☐ Helemaal mee eens
- ☐ Niet van toepassing

11. Ik kan als leerkracht/ school voor zorgleerlingen passende zorg regelen. *

- ☐ Helemaal mee oneens
- ☐ Mee oneens
- ☐ Neutraal
- ☐ Mee eens
- ☐ Helemaal mee eens
- ☐ Niet van toepassing

12. Ik kan als leerkracht/ school voor zorgleerlingen die vastlopen snel genoeg een passende plek regelen. *

- ☐ Helemaal mee oneens
- ☐ Mee oneens
- ☐ Neutraal
- ☐ Mee eens
- ☐ Helemaal mee eens
- ☐ Niet van toepassing

13. Sinds de invoering van Passend Onderwijs zijn ouders bij mij op school wat betreft de zorg aangaande hun kind: *

- ☐ Veel minder tevreden
- ☐ Minder tevreden
- ☐ Even tevreden
- ☐ Meer tevreden
- ☐ Weet ik niet
- ☐ Niet van toepassing

14. Als ik het voor het zeggen heb, zou ik binnen Passend Onderwijs:

Vul in wat je zou willen behouden en aanpassen.